

Lényegesség egyes kérdései és a könyvvizsgálat

Előszó- bevezetés

A sajtóhiba felismerésének becslésére vonatkozó alkalmazás technológiája már régóta izgalomban tartja a kérdéssel foglalkozókat. A példa szerint két lektor dolgozik a sajtóhiba megtalálásán és utána összehasonlításra kerülnek az elért eredmények.

Tegyük fel, hogy az első lektor A számú hibát talál, a második B számút. Mindkettőjük által megtalált azonos hibák száma C. Ha a C hibák mennyisége alacsony számú, akkor azt gondolhatjuk, hogy a lektorok nem dolgozta túl hatékonyan. Ha azonban a megtalált hibák száma nagy akkor biztosan sas szeműek voltak, és kisebb a valószínűsége annak, hogy sok hiba maradt a vizsgált anyagban, amelyet egyikük sem talált meg. Akármelyik esettel is állunk szemben A, B, C számokból jól megbecsülhető, hány hibát nem vettek észre az ellenőrzés során.

Amennyiben az összes hiba H darab volt a vizsgált anyagban, a két lektor ellenőrzése után még $(H-A-B+C)$ hiba maradt a vizsgált anyagban, amit nem vettek észre. C azért szerepel a műveletben, hogy ne számoljunk kétszer a mindkettőjük által megtalált hibával.

Tegyük fel, hogy a lektorok a és b valószínűséggel tárják fel a hibákat. Ekkor statisztikailag $A=(a*H)$ és $B=(b*H)$ a hibák feltárásának valószínűsége külön - külön, mivel függetlenül dolgoztak, annak esélye, hogy mind a ketten rátalálnak ugyanarra az egy hibára a két valószínűség szorzatával lesz egyenlő.

$$C=a*b*H.$$

Ha a képleteket összevonjuk, akkor $A*B=a*b*H^2=(H^2*C)/H$.

Így a becslés által megállapított összes hiba száma

$$H=(A*B)/C.$$

$$H-A-B+C=(A*B/C)-(A-B+C)=((A-C)*(B-C))/C.$$

Ez azt jelenti, hogy az első lektor által megtalált hibák számát megszorozzuk a csak a második lektor által megtalált hibák számával és elosztjuk az eredményt azon hibák számával, amelyet mind a ketten azonosítottak, akkor az összes hibásnak minősülő karaktert, rossz , vagy helytelenek minősülő adatot becsülhetjük meg. Az a következtetés vonható le, hogy amennyiben C mennyisége alacsony, A és B mennyisége viszont nagy, akkor rengeteg hiba került el a hibakeresők figyelmét.(7)

A fogalmak áttekintése

A tanulmányban alkalmazott fogalmak magyarázatára vonatkozóan előljáróban azért érdemes figyelmet fordítani, mert azok alkalmazása egyértelművé teszi a használatukkor az értelmezésüket, rámutat azokra a szakmai, logikai összefüggésekre, amelyek meghatározóvá válnak, vagy válhatnak. "A könyvvizsgálati kockázat a lényeges hibás állítás kockázatainak és feltárási kockázatának függvénye" (2)

1. Számvitel szerinti jelentős összegű hiba

A 2000.Évi C. Törvény 3. § (3) bek. 2.-4. tartalmaznak előírást a **számviteli hiba jelentőségével** kapcsolatosan. Ez az előírás – jellegénél és tartalmánál fogva – a könyvek vezetésének eredőjeként bekövetkezett hibák nagyságának minősítéséhez ad támogatást.

A számvitel szerinti ellenőrzési megállapítások meghatározása során - 2. pont szerint – a feltárt hibák vizsgálatokor eszközöket és forrásokat, valamint a vállalkozás üzleti évének eredményét érintő, saját tőkében megjelenő változásokat szükséges mérlegelni. A vizsgálatnál döntő jelentőséggel bír az a körülmény, hogy egy **lezárt üzleti évvel kell kapcsolatosnak** lennie a feltárt hibáknak és hibahatásoknak.

A számviteli elszámolások szempontjából a változások nem csak a hatályos jogszabályokban előírtak megsértéséből, nyilvántartásokban nem megfelelő rögzítéséből eredhetnek. Ezen túlmenően előállhat olyan körülmény is, amely egyes már korábban rögzített gazdasági eseményekhez kapcsolódó szerződések módosításával vannak összefüggésben. Ezen kívül említést kell tenni arról is, hogy módosulhatnak az adott üzleti évet érintő számviteli bizonylatok is. Ezen gazdasági körülmények közé besorolhatóvá válik minden olyan változás, amelyek lezárt, a társaság beszámolóját jóváhagyó testület által elfogadott beszámolót érinti.

Ritkábban, de előfordulhat olyan körülmény is, amely a **beszámoló kiegészítő mellékletét** érintő hibás közzétételben jelenik meg. Ehhez kapcsolódóan mérlegelni szükséges azt, hogy a közzétett beszámolót érintő közlés jelentős hatással bír-e. Nyilván az ilyen jellegű hiba nem számszerűsíthető, de hatása - a hiba miatt – jelentős lehet. A Számviteli törvény 16.§ (4) bekezdése úgy minősíti ezeket az információkat, amelyek elhagyása, téves közzétele befolyásolja a beszámoló olvasóját az adatok felhasználása során a helyes döntés meghozatalában. A lényegesség megítélése azonban nem független, más vele összefüggő adatoktól, közzétételektől.

A számvitel szerinti hibás közléseket a feltárás évében össze kell számítani üzleti évenként, amennyiben az több üzleti évet érint. Mérlegelni szükséges az előzőekben már említett a mérleg forrás és eszköz oldalára, valamint az eredménykimutatásban okozott hatásként megjelenő saját tőke módosulást is. Természetesen minden hiba előjel nélkül történő összeszámítást jelent.

Fontos feltétel a mérlegelésnél - a hibával kapcsolatos döntés meghozatalakor-, hogy a társaság számviteli politikájában milyen összegben határozta meg a hiba és hibahatásának összevont számszerű értékének beszámoló módosítására vonatkozó értékét. Az ellenőrzött üzleti év **mérlegfőösszegének** függvényében meghatározott jelentős értéknek igazodnia kell a Számviteli törvény már hivatkozott paragrafusának 3. pontjában előírt értékhez. Vagyis, a mérleg főösszeg 2 %-hoz, illetve az 1 millió forinthez.

Az ezen értéket meghaladó, az adott üzleti évet érintő hiba, **jelentős összegű hibának** fog minősülni. Azok a feltárt hibák viszont, amelyek nem érik el ezt az összeget **nem jelentős összegű**

minősítést kapnak. E szabályt és követelményt a Számviteli törvény, mint a pénzügyi beszámolási keretelv fogalmazza meg és szolgál mérceként az alkalmazása során.

2. A könyvvizsgálat során alkalmazott lényeges hiba fogalma

A Számviteli törvény a Magyarországon alkalmazott olyan keretelv, amely meghatározza a gazdálkodó szervezetek számára a nyilvántartások vezetésével kapcsolatos előírásokat, valamint a beszámoló összeállításával kapcsolatos teendőket. A Könyvvizsgáló standardok közül a 320. Témaszámú Nemzetközi Könyvvizsgálati Standard a **”Lényegesség a könyvvizsgálat tervezésében és végrehajtásában”** címet viseli. E standard hatókörére vonatkozóan rögzítésre került, hogy a könyvvizsgáló felelőséggel tartozik a könyvvizsgálat tervezésében és pénzügyi kimutatások ellenőrzésének gyakorlati végrehajtásában lényegesség alkalmazását illetően.

A könyvvizsgálati lényegességre vonatkozóan rögzítésre kerül magának a lényegességnek a fogalma. A beszámolók és számviteli nyilvántartások vezetését meghatározó számviteli keretelvek ettől eltérően és különbözően rögzíthetik a lényegességet, de közös jellemzőkkel rendelkezhetnek. A magyar Számviteli törvény jelentős hibára vonatkozó előírása a könyvvizsgálat során összefüggésbe kell, hogy kerüljön a jelentős hiba meghatározásának és alkalmazásának követelményével.

E meghatározás jellemzői között **elsőként** tartalmazza a standard azt az előírást, amely a lényeges hibás állítások fogalmát határozza meg. Úgy fogalmaz a standard, hogy a hibás állítás akkor minősül lényegesnek, ha azok önmagukban, vagy együttesen befolyásolhatják a beszámolót felhasználók gazdasági döntéseit.

A lényegesség **második** jellemzőjeként sorolja fel a standard a feltárt hibás állítás nagyságára vonatkozó megítélést.

Harmadik jellemzőként a felhasználók kerülnek megemlítésre, mint a lényegességet befolyásoló tényező. Ez abból következik, hogy a felhasználók számára készül a beszámoló és annak megismerésével hozhatnak döntéseket. A felhasználók egyedi igényeinek kielégítésére természetesen nincs mód, ezért az olyan csoportra vonatkozó felhasználási igények teljesítését fogalmazza meg a standard, amelyek a közös pénzügyi információkkal kapcsolatosan merülnek fel.

A standard felhívja figyelmet arra, hogy amennyiben a pénzügyi beszámolásra vonatkozó keretelvek tartalmazzak előírásokat, az megteremtí a hivatkozási alapot könyvvizsgálat során a lényegesség meghatározásakor történő figyelembevételre. Ezt körülményt **negyedik** jellemzőként kell megemlíteni a lényegesség meghatározásának követelményeit meghatározó tényezőként.

A lényegességi küszöbérték meghatározása során a könyvvizsgálónak, vállalkozói döntéshozatallal összefüggő tapasztalatokkal, információkkal, benyomásokkal - **főleg szakmai tapasztalatokkal** - kell rendelkeznie ahhoz, hogy az adott vállalkozással kapcsolatosan a beszámolót olvasónak, milyen elvárásai vannak, vagy lehetnek. A könyvvizsgálónak a felhasználókkal kapcsolatos várakozásának kialakítása során azzal a feltételezéssel kell élnie, hogy elvárható tudással, ismerettel rendelkeznek az üzleti tevékenységről, az vállalkozás által folytatott gazdasági tevékenység feltételeiről. Ennek során elvárható gondossággal járnak el a beszámoló olvasásakor. Természetesen nem tekinthetünk el attól sem, hogy a **beszámoló készítésével kapcsolatos ismeretekkel is rendelkezik** az információt felhasználó és tisztában van azzal, hogy mit jelent a lényegességi küszöbérték és jelentős hiba és hibahatás. A beszámoló és a mellékletét képező kiegészítő mellékletben levő adatok, információk alkalmazására

vonatkozóan az ismeretek olyan szintje kerül feltételezésre, amely szerint az érintettek tudják, hogy a beszámoló tartalmaz becsléseket egyes bemutatásokra vonatkozóan. Ezen túlmenően fontos eleme az olvasóval szembeni várakozásnak az is, hogy értékelni tudja a beszámolóban az előbb említett becslésekkel kapcsolatos bizonytalanságokat is. Mindezek alapján a beszámolóban és a közzétételekben szereplő **információkat felhasználva a döntéshozó ésszerű, saját értékelése szerint racionális döntést** fog hozni a saját érdekeit is mérlegelve.

A lényegességnek könyvvizsgálati munkafolyamat tervezése időszakban jelentős szerepe van. A könyvvizsgálati stratégiai valóra váltását a tervezés során alapozza meg a könyvvizsgáló. Az azonosított hibák és hibahatások mérlegelésekor ezen kialakított értékre támaszkodva kerül sor arra, hogy **egyrészt** a kritikus területek meghatározása során értékítéletet alkosson gazdasági eseményről, **másrészt** annak hatását is megítélje a beszámolóra. Ugyanakkor a könyvvizsgálat során ezen érték alatti hibás bemutatás alkalmával mérlegelni lehet a közzétett információkat és annak következményeit felhasználó döntéshozatalára vonatkozóan. Ennek összhatását vizsgálhatja a könyvvizsgáló eltekinthet annak minősítésétől, de az esetleges hiba feltárásával kapcsolatos regisztrációs, dokumentálási kötelezettsége fennáll.

A könyvvizsgálati munka átfogó célját szolgáló munkálatok elvégzése során a kellő bizonyosság megszerzésével a kockázatok minimalizálása a cél annak érdekében, hogy kellő biztonsági szint alakuljon ki a könyvvizsgálati vélemény kialakításához. A könyvvizsgálói vélemény mérlegelésének tárgyát a **beszámolási keretelvekkel való összhang** megítélése is képezi.

A **könyvvizsgálati kockázat körébe** tartozó bizonytalanság alacsony szintjének biztosítására való törekvés a vizsgálati folyamat egyik fő iránya. A lényegességet és a könyvvizsgálati kockázatokat az állítások azonosítása során, valamint könyvvizsgálat terjedelmének meghatározásakor, az eljárások megtervezésekor, valamint a hibás állítások javításának elmaradásával összefüggő hatások értékelését a könyvvizsgálói vélemény megalkotásakor figyelembe kell venni.

A pénzügyi kimutatások összeállításából, illetve beszámoló alapjául szolgáló számviteli nyilvántartások hibájából származó **eredendő kockázatok kezelése a könyvvizsgálat tervezésével veszi kezdetét**. E hibák keletkezésének vizsgálata összefügg azokkal az ismeretekkel, amelyet a hibás közzétételekre vonatkozó állítások hibára vonatkozó fogékonysága képvisel. Ennek a kérdésnek a végig gondolása a könyvvizsgálat során rávilágíthat arra a körülményre, hogy egy elkülönültnek látszó hiba más területeket is érinthet, amely rámutathat a belső kontrollokkal kapcsolatos hiányosságokra is.

Az eredendő kockázatok mellett **az ellenőrzési kockázatról** is meg kell emlékezni. A két kockázati elem összefüggéseiben jelentős szerepet játszik a szisztematikus, rendszeres ellenőrzés, mind a vállalkozás tulajdonosai, managementje, számviteli ügyekkel foglalkozói és nem utolsósorban a könyvvizsgálója részéről. (3)

A könyvvizsgálati standardok lényegességi hibás állításokra vonatkozó kockázatok mérlegelésének és azonosításának eljárására vonatkozóan az eredendő és ellenőrzési kockázatok **elkülönült, külön-külön történő felmérését** követeli meg. A könyvvizsgálat tervezése során fontos kérdés annak rögzítése, hogy a könyvvizsgálati tervezés során kidolgozott, előzetesen rögzített kezdeti kockázati várakozások a munka előrehaladtával konkretizálhatóak, részletesen kidolgozhatóak. A megszerzett új információk, ismeretek a vizsgált üzleti évben folytatott évközi könyvvizsgálat során beépül a végleges könyvvizsgálati stratégia és egyes területeket érintő könyvvizsgálati programba.

A könyvvizsgálati munkafolyamat tervezésekor a várható hibás állításokkal kapcsolatosan **kritikus területek kerülnek kijelölésre**, amelyeknek hatása van arra, hogy a könyvvizsgálat során mely kockázatbecslési eljárások kerülnek majd alkalmazásra, ütemezésükre is hatással lesz, befolyásolja a könyvvizsgálat terjedelmét. A lényeges hibás állításokra vonatkozó becsléssel és azonosításával a könyvvizsgálat során további eljárások jellege is meghatározásra kerülhet, amelyek kapcsolódhatnak a kijelölt kritikus területekhez. A munkálatok során nem lehet megtervezni úgy az eljárásokat, hogy **feltárássra kerüljön minden hibás állítás**. A szakmai tapasztalatok, valamint a vállalkozásról megszerzett ismeretek alapján a potenciális hibás állítások jellegének vizsgálatával lehetséges a kockázatok kezelését célzó eljárások megtervezése és hatékony végrehajtása. Az értékelés során különösen jelentős hatással bírnak azon feltárt hibás állítások nagyságának összesége és hatásuk a beszámolóra, amelyek nem kerültek javításra, helyesbítésre. Ezek a könyvvizsgáló álláspontja szerint lehetnek nem jelentős hatásúak, és összeségükben a lényegességi küszöbérték alatt maradnak.

Az azonosított és felmért lényeges hibás állítások kockázatainak megítélését szakmai tapasztalatokra támaszkodva, a vállalkozás tevékenységének megismerésén alapuló információkat felhasználva számlaegyenlegekre és a közzétételekre, ügyletszoportokra vonatkozóan kell alkalmazni. A lényegesség meghatározásakor mérlegelni szükséges a vállalkozás **üzleti kapcsolataiban beállt változásokra** tekintettel kialakult **új üzleti viszonyokat**, esetlegesen figyelembe kell venni a **számviteli keretelvekben bekövetkezett módosításokat** – akár a számviteli nyilvántartásokra vonatkozó változások alkalmazásának üzleti évre vonatkozó változási lehetőségét is -, a pénzügyi információkat felhasználók számára **fontos információk körében beálló vállalkozások** közzétételét.

A lényegesség meghatározásának alapjául szolgáló viszonyítási alap szakmai tapasztalaton és a vállalkozás tevékenységéhez kötődő ismereteken kell alapuljon. **A lényegesség alapjául szolgálhat** - a pénzügyi kimutatások során bemutatásra kerülő elemek közül választott érték- akár az eszközök, kötelezettségek, követelések, saját tőke, bevételek, a ráfordítások, vagy mérlegfőösszege. A szakmai tapasztalatok alapján meghatározható, hogy melyek azok a pénzügyi kimutatásokban szereplő tételek, amelyek a **felhasználók érdeklődését felkeltik**. A választás alapjául szolgáló mutató választását befolyásolhatja az a tény is, hogy a vállalkozás az **életciklusának melyik szakaszában tart**. Lehetséges, hogy az alapítás, vagy indulás, vagy a növekedésének elején, vagy a dinamikus fejlődés időszakában, vagy éppen a piaci viszonyokat meghatározó az iparágában, vagy egy olyan szakaszban van, amikor generáció váltás időszakát éli a vállalkozás. Befolyással lehet a viszonyítási alap választására a vállalkozás **tulajdonosi szerkezete**, vagy a tevékenység folytatásához kapcsolódó **finanszírozási szerkezet**.

A tevékenység fő jellemzőjének mérlegelése elvezethet ahhoz, hogy a viszonyítás alapjául az összes bevételt, az adózott eredményt, saját tőkét vagy az összes eszközértéket választhatják a könyvvizsgálat tervezése során, mint számítási alapot.

A lényegesség alapjául szolgáló mutató kiválasztásával a tevékenység olyan jellemző mutatója kerül a könyvvizsgálati munkát befolyásoló "mérlegnyelvének" szerepkörébe, amely az egész vállalkozás könyvvizsgálatára nézve mércéül fog szolgálni. A kiválasztást befolyásolhatja az is, hogy a vállalkozás üzleti éve eredményének felhasználásával milyen szándékai vannak a tulajdonosnak. Amennyiben a társaság tulajdonosainak stratégiai célja a vállalkozás tevékenységének fejlesztése, akkor az adózott eredmény lehet a vetítési alap. Amennyiben a komplex, stratégia vállalkozási cél a vállalkozás hosszútávú működésének biztosítása, akkor a mérlegfőösszege határozható meg vetítési mutatójaként.

A kiválasztott és meghatározott vetítési alap rögzítése után annak **százalékos arányának** meghatározása a következő lépés. Az arány meghatározása szakmai megítélés alapján történhet, mert ezzel kapcsolat jön létre a **lényegességi küszöbérték nagysága és a feltárt hibás állítások és hibahatások** közötti összehasonlítására. A százalékosan meghatározott mérték a beszámoló egészére történő alkalmazásának követelménye fogalmazódik meg a standard követelményében, mert ezzel biztosítható az **egységes megítélése** az összesített hatásoknak. Ez az egységes mérlegelés biztosítja a **könyvvizsgálati követelményszint** egységes teljesülésének követelményét is. A társaság tevékenységi körét alapul véve a vetítési alaphoz igazodóan lehetséges különböző vetítési alapokhoz eltérő százalékos arányokat meghatározni. Az adott üzleti évre vonatkozóan azonban célszerű azonos vetítési alapot és ehhez igazodóan azonos arányt képviselő mértéket kijelölni.

3. A végrehajtási lényegesség

A könyvvizsgálat során a beszámoló egészére vonatkozó lényegesség mellett – a standard szerint – meg kell határozni a **végrehajtási lényegességet**, amely egy alacsonyabb érték az előbbinél. Általában az alkalmazáshoz kapcsolódóan a beszámoló egészére vonatkozó lényegesség százalékában kerül meghatározásra. A végrehajtási lényegesség alacsonyabb szintje adja a könyvvizsgálat számára azt a biztonságot, amely a kockázatok vállalkozásra vonatkozó szintjének csökkentését jelenti hozzájárulva a bizonyosság növekedéséhez. A könyvvizsgálati munka tervezésekor mérlegelésre kell kerülnie annak, hogy a nem lényeges hibás állítások összesége miatt a pénzügyi kimutatások hibás állítást tartalmazhatnak. Ezek a hibák és hibahatások nem kerülhetnek feltárára, annak ellenére, hogy a könyvvizsgálói szándék kiterjedhet ezen hibák feltárára is.

A **végrehajtási lényegesség** annak érdekében kerül megállapításra, hogy a könyvvizsgáló csökkentse annak valószínűségét, hogy a pénzügyi kimutatásokban szereplő, de nem helyesbített és fel nem tárt hibás állítások összege ne haladja meg a kimutatások egészére vonatkozó lényegességet. **A végrehajtási lényegességnek igazodnia kell – ahol ez mérhető, nyilván számszerű mértékkel mérve – a mérlegfőösszegeből való súlyarányos részesedés arányához.** Ezek a mértékek jelzik a beszámolóhoz tartozó mérlegsorokhoz kapcsolódó hibák és hibahatások értékének hatását és ez befolyásolhatja a könyvvizsgálati vélemény kialakítását is. Amennyiben a feltárt hiba és hibahatás meghaladja a mérlegsorhoz tartozó súlyozott értéket, akkor a könyvvizsgálónak döntenie kell a javításról, vagy további vizsgálati eljárások lefolytatásáról. Ennek során kiterjesztésre kerülhet a vizsgálat, mélyebb vizsgálati eljárások lefolytatására is sor kerülhet.

A könyvvizsgáló szakmai kompetenciájának felértékelődéséről is szót kell ejteni. A végrehajtási lényegesség és a kimutatások egészére vonatkozó lényegesség közé eső hiba és hibahatás észlelésekor mérlegelni kell a hiba súlyát, valamint annak az olvasó döntésére vonatkozó hatásait.

A könyvvizsgálat során elkövetkezhet olyan helyzet is, hogy a felül kell vizsgálni a korábban kialakított végrehajtási lényegesség értékét, mert azt a vizsgálat során szerzett ismeretek indokoltá teszik. A módosítás eredményeként a kockázatok csökkentésével, a bizonyossági szint emelésével alapozható meg a könyvvizsgálati jelentés alátámasztása. A változtatás természetesen nagyobb ráfordítást követel, mind szellemi, mind az anyagi ráfordítások tekintetében.

4. Könyvvizsgálati lényegesség és a számviteli jelentős hiba és hibahatás

A jelen tanulmány fő céljának jelölhető meg a könyvvizsgálati lényegesség és a számviteli szabályokban említésre kerülő jelentős hiba és hibahatás beszámolóban történő kockázatával összefüggő vizsgálat. Kétségtelen tényként lehet kijelenteni, mind könyvvizsgálói mind számviteli nyilvántartási összefüggéseket vizsgálva, hogy hibamentes beszámoló abban az esetben kerül közzétételre az üzleti évről, ha abban a gazdasági események száma kevés, és azok sem jelentenek túl bonyolult folyamatokat. Valószínűleg az év utolsó napján alapított és bejegyzett társaság, amelyben a jegyzett tőke befizetésén kívül más gazdasági esemény nem történt kimeríti a feltételezett egyszerű esetet. Ennél minden más csak bonyolultabb lehet, bár az említett körülmény okozhat számviteli bonyodalmat, abban az esetben, ha a jegyzett tőke befizetéséről szóló banki bizonylat a következő üzleti évre mutatja annak megtörténtét.

A **Számviteli törvény szerinti jelentős hiba fogalma** egyértelműen meghatározott és a törvény nem említ sehol a lényegességet, vagy ehhez hasonló fogalmat. A könyvvizsgálati standok közül a 200. témaszámú standard-ben 8 alkalommal fordul elő a "jelentős" kifejezés. Maga a "lényeges" kifejezés 56 – szor fordul elő a könyvvizsgálati megfogalmazottak szerinti kontextusban, a "lényeges hiba" kifejezés 37 alkalommal kerül szóba, míg a "jelentős hiba" egyszerűen.

A 300. témaszámú standard-ben 16-szor fordul elő a "jelentős" kifejezés, a „jelentős hiba” egyszerűen kerül említésre, míg a "lényeges" 17-szer a "lényeges hiba" 10-szer kerül említésre. A 320-as standard a "lényeges"-séget 109-szer említi, a "jelentős" viszont csak 6 alkalommal kerül szóba. A "jelentős hiba" kifejezés egyszer sem fordul elő, de "lényeges hiba" 13-szor. Meg kell jegyezni még azt is, hogy a Számviteli törvényre való hivatkozás csak, mint "keretelvre" történő hivatkozás kerül említésre. Ez utóbbi nyilván azzal van összefüggésben, hogy nemzetközi standardokról van szó.

Minezek után a számviteli jelentős hiba és könyvvizsgálati lényegesség azon összefüggést mutatja, mely szerint a könyvvizsgálati lényegesség **vizsgálata egyrészt szigorúbb feltételeket** teremt – számszaki határait tekintve - a vizsgálathoz kapcsolódóan, mert alacsonyabb értéken határozza meg a végrehajtási értéket, vagy akár a beszámoló egészre vonatkozó lényegesség értékét, mint amit a jelentős hiba határa jelent. Ezért fontos ennek a ténynek a hangsúlyozása, mert megnő a jelentősége a **számviteli jelentős hiba értékének**. Ugyanakkor a könyvvizsgálati hiba tágabb fogalom is, azzal a megszorítással, hogy a hibás közzététellel kapcsolatos vizsgálat kiterjed annak áttekintésére is, hogy mit tartalmaz a kiegészítő melléklet, vagy az üzleti jelentés. A számviteli törvény viszont a társaság döntési körébe utalja a kiegészítő mellékletben bemutatandó körülményeket a törvényben előírt kötelek mellett.

5. A lényegesség és különös megközelítése

A lényegesség eddigi megközelítése szerint a könyvvizsgálati eljárás során azon tényeket és bemutatásokat, összefüggéseket foglalja magába, amelyeket a könyvvizsgáló szakmai tapasztalata alapján annak ítél. A mérésére vonatkozóan – a jelentős hiba meghatározásával - a Számviteli törvény tartalmaz eligazítást, amelynek figyelembevétele szükséges a munka tervezésekor és végrehajtásakor. A könyvvizsgálati folyamatban fontos szerepe van a vizsgált vállalkozás tevékenysége megismerésének, illetve a vállalkozási folyamatokban rejlő kockázatok feltárásának és rögzítésének. E folyamat egyik fontos eleme a lényegességi számítás alapja – előzőekben említett - törvényi meghatározásának figyelembevétele.

Ezen túlmenően a jelentős hiba határának meghatározásához kötődik bemutatások értékelése és a beszámolóról szóló könyvvizsgálati minősítés. A gazdálkodó, a tulajdonos céljainak megismerése és a gazdálkodás üzleti évre vonatkozó bemutatások könyvvizsgálati elemzése szolgál alapul a könyvvizsgálati munka tervezéséhez. A pontatlanságok eltérő méretűek és nagyságúak lehetnek, természetesen különbözőek a beszámolóra gyakorolt hatásukat tekintve. Az ellenőrzések gyakorlati megvalósításának fontos szempontja a hibás állítás és a helyes érték közötti különbség értékelésére vonatkozó különbség hatásának vizsgálata. Ez a speciálisan megállapított eltérések összegének összehasonlítása – előjel nélkül való számbavétel- a lényegességi küszöbérték megállapított, törvényileg előírt – szintjével ad a könyvvizsgáló számára eligazítást a hibák és azok hatásainak mérlegeléséhez.

A könyvvizsgálat során a lényegesség alapjául szolgáló érték meghatározásának igazodnia kell a vállalkozás tulajdonosainak kinyilvánított céljaihoz is. E célok lehetnek fejlesztéssel összefüggő finanszírozási célok, osztalék kivételt szolgáló feltételek megvalósítását biztosító tulajdonosi elképzelések, lehetséges vagyongyarapodást elősegítő, felhalmozási stratégia. A mutató alapja lehet ennek megfelelően az árbevétel, az adózás előtti eredmény, vagy a társasági tevékenységet jellemzően reprezentáló és tulajdonosi érdekeket figyelembe vevő számítási alapként kezelhető mérlegérték. Az alkalmazás szempontjából fontos a kiválasztás, amelynek szakmai alapokon kell nyugodnia. A könyvvizsgálati alkalmazás során a nyereség volatilitása korlátozhatja az alkalmazást, illetve a nulla közeli, vagy veszteséget tükröző mértéke befolyásolhatja a választását. Mérlegelhető kérdés lehet az EBITDA, vagy az összes bevétel, összes költség, az előző évi saját tőke értékének alapulvétele.

A szerteágazó vállalkozói tevékenységet folytató vállalkozások esetében bonyolultabb meghatározni a könyvvizsgálati lényegességi küszöbérték alapjául szolgáló mutatót. A lehetőségek gondos vizsgálata szükséges a kiválasztáshoz. Ezekben az esetekben különös jelentőséggel bírhatnak a vállalkozás tulajdonosainak stratégiai céljai, amelyek akár a fejlesztési elképzelések finanszírozásához, vagy a társaság tulajdonosainak osztalékfizetéséhez kapcsolódhatnak. A lényegesség alapjául szolgáló mutató módosításáról is szót kell ejteni, mert a könyvvizsgálat során olyan információk merülhetnek fel, amelyek korábban nem szerepeltek a döntés mérlegelésekor. Mérlegelni szükséges azt, hogy a vállalkozás egészére meghatározott lényegességnél alacsonyabb értéket képviselő értéket mutató bemutatás és az ahhoz kapcsolódó közzétételek befolyásolják, vagy befolyásolhatják -e a felhasználókat a döntéseikben. Amennyiben ez körülmény áll elő, akkor lényegesnek minősítheti a könyvvizsgáló a kérdéses esetet, és vizsgálatokat végezhet vele kapcsolatban. Eljárhat a könyvvizsgáló úgy is, hogy a sajátos ügyleteket lényegesnek minősítve vizsgálatot folytat a munkája során.

Összefoglalva: A vállalkozás tevékenységéhez igazodóan kerülhet az egész vállalkozásra vonatkozó lényegességi küszöbérték meghatározása. Az **adózás előtti eredmény** választását nyereségorientált vállalkozások esetében, az **összes eszközt** abban az esetben szükséges választani, ha az összes eszközérték jelentős értéket képvisel. A vállalkozások közül azok a vállalkozások jöhetnek szóba, amelyek ingatlankezeléssel foglalkoznak, holding társaságok, vagy a társaság tevékenysége gyors fejlődésben van. Amennyiben a vállalkozás beszámolójának vizsgálata során a tevékenység jellemzőjeként semmilyen más érték nem használható jellemzőként, akkor az **összes bevétel**, vagy az **összes ráfordítás** alkalmazható. A **saját tőke** választásának indokaként az eredménykimutatásban bemutatott értékek nem jelentősek, de az aktívák értéke és passzívák jelentős értéket képviselnek. Jellemzően befektetésekkel rendelkező vállalkozások esetén célszerű választani referenciaként a saját tőkét, mint lényegességet

meghatározó alapértéket. Az EBITDA, mint alapérték szolgálhat a lényegesség meghatározásának alapjául, abban az esetben, amennyiben a **vállalkozás jelentős befektetett eszközzel** rendelkezik és jellemzően a nem szokásos tevékenységéhez kapcsolódóan olyan költségek merülnek fel, amelyek rendkívülinek minősülnek.

Van azonban egy olyan tényező, amelyről nem szokott említést tenni a kérdéssel foglalkozó szakirodalom. Ez pedig a vállalkozás **életciklusához igazodó könyvvizsgálatot** segítő vetítési alap kiválasztása és meghatározása. A továbbiakban ennek a vállalkozások fejlődési folyamatának és a vállalkozás könyvvizsgálati lényegesség néhány összefüggésére hívjuk fel a figyelmet.

6. Lényegesség és a vállalkozások életciklusa

A vállalkozások életciklusainak kutatása a gazdasági elemzés elméletének és gyakorlatának jelentős részét képezi. Az elméleti kutatások során meghatározott vállalkozási életszakaszok igazodnak a gazdasági fejlődés által meghatározott ciklusokhoz. Az egyes jellegzetes életszakaszokat jellemző szervezeti és vezetési jellemzők hasonlóan igazodnak. A piaci viszonyok között történő fejlődés fő szakaszaira vonatkozó vizsgálatok hasonló jellemzőinek sajátosságai azonosak annak ellenére, hogy különböző elnevezésekkel illetik őket. A kutatások és az azokról szóló ismertetésekre – természetesen a történelmi piaci hagyományokkal rendelkező korból származóan - támaszkodva határozták meg a 90-es évektől piaci pályára lépő Kelet-Európai kis- és közép vállalkozások fejlődésének szakaszait.

Ezek alapján vannak olyan kutatók, akik a fejlődés szakaszainak ismertetését a vállalkozások **alapítás előtti időszakokkal kezdik**. Ezt a stádiumot a kutatás és fejlesztés szakaszának is nevezik, mert ekkor még nincs vállalkozás, a leendő tulajdonos elképzeléseinek kialakítás már folyamatban van. Ez a vállalkozás alapítását megelőző 1-3 évben zajló folyamat. Ennek jellemzője a vállalkozó *stratégiáját megalapozó érdeklődés* a leendő vállalkozás tevékenységére vonatkozóan. Ebben a szakaszban folyik a hozzáférhető piaci ismeretek keresése, az információk rendszerezése, valamint a saját erőforrások nagyvonalú számbavétele.

A következő fázist az **indulás szakasznak** is nevezik. Ez a vállalkozás megalapítását követő 3 évre tehető. Ebben szakaszban a vállalkozás kezdeti nehézségek és akadályok leküzdésével van elfoglalva. A piaci részesedés megszerzése miatt szembekerül a versenytársakkal, akik már az érintett piacon működnek, részesedést szerez a vállalkozás a beszállítói partnerek közül is. Ismertté válik, mind a versenytársak, mind a nem versenytársak között. Ekkor kerülhet sor arra, hogy a vállalkozás saját finanszírozási forrásokon kívül idegen forrásokat is megpróbáljon bevonni a vállalkozás céljainak megvalósításához. Ha sikeresen zárul ez a fázis, akkor a vállalkozás átlép következő fázisba. Ebben szakaszban jellemzően egyszemélyes a vállalkozás, általában nincs alkalmazottja.

Ezt szakasz a vállalkozások **fejlődésének korai növekedési szakasznak** nevezik. A vállalkozási fejlődési modellt jellemző időszak 4-10 év közé tehető, amennyiben a vállalkozás megéli ezt a kort. A jellemző vállalkozási magatartás ebben a szakaszban a fejlesztés végrehajtása. Olyan beruházások folytatása, amelynek forrásai a belső források mellett friss tőkével – főleg pénzügyi, banki források, vagy a korábbi tulajdonosok által vonzóvá tett befektetesként való bemutatás miatti tulajdonos bővítéssel történő tőkebevonással- történik. E fejlődési szakasz jellemzője, a már kialakult tevékenység folytatásának bővítése, a megszerzett piaci – mind a

beszállítókat, mind az értékesítést tekintve - a megőrzése, és annak versenytársak kiszorításával történő bővítése. Az életszakasz jellemzőjeként említendő, hogy a vállalkozás technológiai fejlesztése mellett az humántőke alkalmazása és fejlesztése is megjelenik azzal, hogy a vállalkozás egyszemélyessége megszűnik.

A vállalkozás az előbbi szakaszok sikeres teljesítése után megérkezik **az érettségi szakaszba**. Ennek a fázisnak a jellemzőjeként a folyamatos növekedés említhető természetesen vállalkozás tulajdonosainak döntéséhez igazodó meghatározott feltételeknek megfelelően. A folyamatos működés körülményei ekkor már kialakultak. A társaság megfelelő tartalékokkal rendelkezik a fejlesztéshez. A társaság tulajdonosi köre és managementje már kellő tapasztalattal rendelkezik a működés biztosításához. A vállalkozás ebben az életszakaszában időnként megújul, át is alakulhat, de tevékenysége alapvetően nem változik. Abban az esetben, ha a korábbi tevékenység bővül, mert például más földrajzi területeken is folytatja a tevékenységét más vezetői, irányítói magatartást igényelhet.

A társasági fejlődési pálya utolsó szakasza **a stabilitás szakasza**. Ekkor társaság jellemzően biztos piaci részedéssel rendelkező szervezet. A piaca biztos, a beszállítói és értékesítési piaca ismert és biztonságos. A társaság növekedése biztos saját és külső forrásokra támaszkodik. A versenytársakkal kapcsolatos magtartását a harmonikus együttműködés jellemzi. Ebből következően, a piaci viszonyokhoz való alkalmazkodást a piaci verseny korrekt magatartással való együttműködés jellemzi.

Természetesen az előzőekben bemutatott fejlődési szakaszoktól jellemzően eltérő szakaszok is megállapíthatóak. Van olyan szakaszolás is, amely az emberi életpálya szakaszaihoz igazodóan állapítja meg a fejlődési pályát. Ez ezekhez kapcsolódóan társaság fejlődését jellemző sajátosságok az előzőekben említettekhez közel azonosan kerülnek meghatározásra. Ebből is látható, hogy azok a kockázatok, amelyek a társaságok fejlődést jellemzik állandóak, a hozzájuk kapcsolódó magyarázatok is ugyanazok. Az egyes szakaszokra jellemző problémák megoldása átvezeti a társaságot az egyes fejlődési lépcsőkön. Természetesen ez azzal is jár, hogy azok a vállalkozások, amelyek megragadnak az egyes szakaszokban a fejlődésükben is megállhatnak, illetve lelassulhat előrehaladásuk. (8)

Az egyes életciklus szakaszokhoz igazodóan, mint említettük különböző gazdasági, vezetési, szervezési, irányítási kockázatok kapcsolódnak. Természetesen a vállalkozások számviteli nyilvántartásai e szakaszokhoz igazodóan nem változtathatóak, mert főszabályként a vállalkozásokra vonatkozó törvényi előírások alkalmazása kötelező. A számviteli törvényben foglalt szabályoknak megfelelően a vállalkozás számviteli politikájának alakítása, megalkotása viszont bizonyos körülmények között módosítható. E módosításokkal kapcsolatos tulajdonosi döntések körét a számviteli törvény írja elő, sőt kötelezően tartalmazza a számviteli politikában rögzítendő döntéseket.

A vállalkozás számviteli szabályzatának keretében három kérdéskört kell mérlegelni. Ezek közül **az eső olyan általános kérdésekhez kapcsolódik**, amelyek a vállalkozás számviteli munkájának egészére vonatkozó általános eljárásokat tartalmazza. Ennek keretében rögzíteni szükséges a könyvvezetésre, a beszámoló formájának elkészítésével kapcsolatos vállalkozói döntést, döntést kell hozni és választani kell a mérleg és eredménykimutatást. E mellett a vállalkozásnak meg kell határoznia a költségelszámolás rendszerét, valamint rögzíteni szükséges a társaság üzleti évét és a beszámoló készítésének dátumát.

A számviteli politika kérdéseinek **második fontos pontja az eszközök és kötelezettségek** évközi és évvégi értékeléshez kötődően a vállalkozás által alkalmazott szabályok kidolgozását jelenti.

Ennek keretében a szabályozás az eszközök és források értékelésével összefüggő eljárásokat tartalmazza. Ezek közül kiemelkedik a valós értéken történő értékelés alkalmazásával kapcsolatos előírások rögzítése. A vállalkozásnak el kell döntenie milyen kritériumokat alkalmaz a követelések minősítése során.

A számviteli politika **harmadik fontos csoportjába** tartozik a közléseknek az a csoportja, amelybe azok a döntések tartoznak, amelyek az információkat lényegességük és hasznosságuk, valamint a hozzájuk kapcsolódó előállítási költségek szerint különbözteti meg.

Mindezen szempontok alapján meghatározhatóvá válnak azok a kritériumok, amelyekhez kötődően a vállalkozásokra vonatkozó lényegességi küszöbértékek alapjául szolgáló mérlegértékek meghatározhatóak.

MEGNEVEZÉS VÁLLALKOZÁS FEJLŐDÉSI SZAKASZA	JELLEMZŐ MŰKÖDÉSI FŐBB KOCKÁZATOK	A BESZÁMOLÓ ÉS MÉRLEG SORAINAK FIGYELEMBEVÉTELE	MEGJEGYZÉS
ALAPÍTÁS ELŐTTI IDŐSZAK 0-3 év	Nem a vállalkozás irányítójának, vezetőjének szakmai kompetenciájába illő vállalkozás kerül megalapításra	Nem értelmezhető	A vállalkozás indítás és a várható működés eredményességére, jövedelmezőségére vonatkozó számítások könyvvizsgálata
INDULÁSI SZAKASZ 1-3 év árbevétel 1-3 %-a	A vállalkozás indulásához kapcsolódó befektetés nagyságának meghatározása, az indulás kezdeti működésének finanszírozásával kapcsolatos vállalkozói becslések hibáiból eredő kockázat mérlegelése	vállalkozás árbevételének alapulvételével megállapított lényegesség	A könyvvizsgálat fejlődési szakaszhoz igazodó programjának összeállítására fő hangsúly a saját tőke alakulásával összefüggő kérdések több referencia érték dominanciája esetén nem alkalmazható eredményesen az adózás előtti eredmény, vagy saját tőke, vagy más érték
KORAI NÖVEKEDÉSI SZAKASZ 3-10 év adózás előtti eredmény 5-10 %	a vállalkozás saját tőkéjének alakulását befolyásoló elemek valós bemutatása a fejlesztési források képzésére és bemutatására vonatkozó kockázatok	a vállalkozás tevékenységének eredményessége főleg az vállalkozás folytatásának megteremtésére vonatkozó kockázatok vizsgálata,	az összes eszköz változásának és nagyságának vállalkozás alapulvétele, mint legfőbb mutató alkalmazása a nyereségorientált vállalkozási tevékenység esetén

	a tevékenység jövedelmezőségével kapcsolatos kockázatok	a mérlegelés tárgya lehetséges az összes adózás előtti eredmény	
ÉRETTSÉGI SZAKASZ 10-15 év EBITDA 2-3,5 %	a befektetések eredményének mérlegben megjelenő bemutatásával kapcsolatos kockázatok, a tevékenység bővítésének és piac szerzéssel, bővítésével összefüggő kockázatok	EBITDA a kamatok, nyereségadók és értékcsökkenés nélküli üzemi eredmény, a rendkívüli költségek felmerülésekor, nem szokásos üzletmenethez kötődően.	jelentős tárgyi eszköz és pénzügyi befektetéssel rendelkező társaság esetén az üzleti eredményesség alakulása a tőkeszerkezettől függetlenül
STABILÍTÁSI SZAKASZ 15-20 év saját tőke 3-5 %	a társaság folyamatos, már hosszútávú tevékenységi múlttra visszatekintő, stabil piaci részesedéssel rendelkezik	a társaság nyeresége nem hullámzó, stabil árbevétellel és jól kalkulálható költségszerkezettel rendelkezik, a saját tőke elemeiben az változások nem kiugróak	a vállalkozás befektetési tevékenysége jelentős és az érintett cégcsoportban jelentős tulajdonosi hányaddal rendelkezik

A fentiekben említett jellemzők példázódó jellegűek, csupán azt mutatják, hogy amennyiben helyesen mérlegeltük a társaság fejlődési szakaszát, akkor ehhez is igazíthatjuk a társaság egészére vonatkozó lényegesség alapjául szolgáló mutató kiválasztását. A lényegesség alapjául szolgáló mutatóból képzett érték meghatározásakor arról is döntenünk kell, hogy mekkorák legyenek a mértékek, amelyek figyelembe vételre kerülhetnek. Ezek tájékoztató jellegűek, mert természetesen más olyan tényezők is hatással lehetnek a kialakításra, mint a tulajdonosok stratégiai döntéseinek hatásai, vagy egy meghatározó stratégia kialakítást szolgáló előzetes döntések. Ilyen lehet új üzem alapításával kapcsolatos elképzelés gazdasági megalapozása, vagy az eddigiektől eltérő tevékenység felvétele, vagy egy versenytárs megszerzésének szándéka.

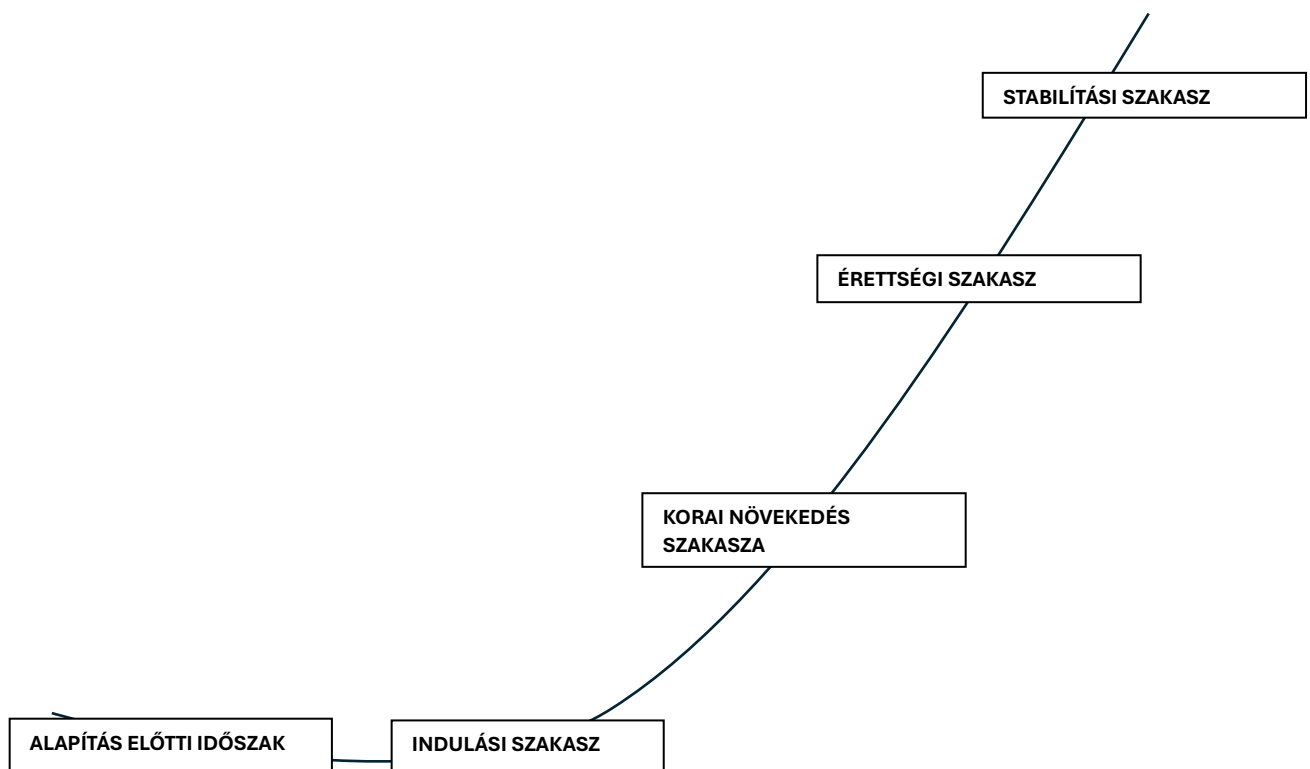
A könyvvizsgálati eljárások során alkalmazandó lényegességi küszöb kiválasztására, valamint annak mértékére az irányadó standart nem ad iránymutatást, ezek meghatározása a könyvvizsgálati tapasztalatokon, illetve az érintett vállalkozásról szerzett információk mérlegelésén kell alapuljon.

Az általánosan használatos, generális mutató a mérleg főösszegéhez köthető mutató kialakítása. Ez minden olyan esetben jól alkalmazható, amennyiben a vállalkozás nem rendelkezik specialitásokkal tevékenységére nézve és belátható időn belül nem kíván belső struktúráján változtatni, stabil piaci kapcsolatokkal rendelkezik és kapcsolati hálója nem bonyolult szerkezetű.

A lényegességgel kapcsolatos megállapításaink mérlegelése mellett annak megítélése is fontos elem, hogy a partnerek, a versenytársak, a beszámolót értően olvasók milyennek ítélik meg a társaság helyzetét, a fejlődési ciklusban elfoglalt helyét illetően. A jelentős piaci részesedéssel bíró társaságok figyelik egymás üzleti magatartását. Ennek részét képezi az is, hogy a közzétett beszámolókat is tanulmányozzák, és vannak le belőle következtetéseket. Ezeknek a könyvvizsgálattal alátámasztott valós beszámolóknak a jelentősége akkor értékelődik fel, amikor a versenytárs éppen átlép egyik fejlődési szakaszból a másikba. Fontos ennek ismerete is, bár ez nem jelenik meg közvetlen módon a könyvvizsgálói jelentésben, de a beszámoló kiegészítő mellékletéből kiolvasható, abban az esetben, ha az írásos dokumentum nem csak általánosságokat tartalmaz. Az azonos fejlettségi szinten álló versenytársak piaci magatartásának alakulása, változása befolyásolja egymáshoz való viszonyukat. A könyvvizsgálat során ezért fontos információval bír az is, hogy a versenytársak, milyen véleményt alakítanak ki egymásról. Ennek az információnak a beszerzése sem egyszerű. Nem biztosítható a korrekt felhasználása a versenytársak piaci viszonyairól, még akkor sem, ha egyébként ismertek, mint piaci versenyben résztvevők.

A vállalkozások életpálya szakaszai közül a jelen tanulmány csak a növekedési pályához kapcsolódó könyvvizsgálati kérdésekkel foglalkozik. Az életpálya második szakasza a hanyatlási szakasz, amelynek esetleges könyvvizsgálati kérdései egy másik tanulmány témája lehet a hozzá tartozó speciális kérdések vizsgálatával együtt.

A VÁLLALKOZÁS FEJLŐDÉSÉNEK ÉLETGÖRBÉJÉNEK SZAKASZAI



Forrás: (10) Timmons – féle modell

A könyvvizsgálat természetesen a vállalkozás nem minden életszakaszában folyó munka. Természetesen nincs szükség könyvvizsgálóra a **vállalkozás létrejöttét megelőző időszakban**, ha csak nem készült valamilyen megvalósíthatósági tanulmány arról, hogy az alapító hogyan képzei el a jövőbeli eseményeket a vállalkozásában. Ekkor könyvvizsgálati feladatok nyilvánvalóan eltérnek a hagyományos értelemben vett könyvvizsgálati munkától. Ebben az esetben az elkészült megvalósíthatósági tanulmány megalapozottságáról szóló, valamint a piaci viszonyok alakulásával összefüggő ismeretek és információk jövőre vonatkozó kivetítéseinek könyvvizsgálói munkájáról lehet szó. Ebben az esetben a könyvvizsgáló a megbízó által meghatározott kérdésekre vonatkozóan fogalmazza meg álláspontját és ad jelentést az érdekeltnek. (11)

A vállalkozás fejlődési szakaszait vizsgálva ez a szakasz nem túl hosszú, mint ahogy ezt már korábban jeleztük. A szakasz kezdési időpontja jól meghatározható, mert ahhoz olyan dokumentumok elkészülte kötődik, amely jól meghatározhatóak (cégalapítási okirat, bejegyzési okirat, stb.). A szakasz zárása már nehezebben határozható meg.

A társaság kezdeti szakaszához igazodóan **az árbevételhez kötött** lényegesség tűnik helyes választásnak, de a **mérlegfőösszeg** is alkalmas lehet a vállalkozási tevékenységhez igazodó mutató kialakításához.

A **korai növekedés szakaszában** a vállalkozás számára már szükség lehet könyvvizsgálatra. A könyvvizsgálati kötelezettség léphet be a jogszabályi kötelezettség miatt. Ekkor a könyvvizsgálat az érvényesülő számviteli keretelvekre figyelemmel a standardokban meghatározottak szerint kerül lefolytatásra és a beszámoló auditálásra. A korai növekedési szakasz kockázati vizsgálata során felmérésük és kezelésükre vonatkozó döntések megalapozása alapvetően fontos, mert a számbavételük meghatározza a könyvvizsgálat terjedelmét ebben a szakaszban. A vállalkozás fejlődésének ez a szakasza lényegében a tevékenység folytatása feltételei megteremtésének szakasza.

Az **adózás előtti eredmény** lehetséges választásával a valóságos saját források megteremtésnek gazdasági kérdéseivel összefüggően alakíthatja ki a könyvvizsgáló álláspontját.

A **társaság érettségi szakaszának** korszakába működésének 10. éve körül érkezik el. Lehetséges, hogy ezt a szakaszt a társaság nem éli meg. Eddigi időszakra már kiépülnek a működés feltételei, megteremtődnek a vállalkozás gazdasági, irányítási, menedzsment alapjai. A szakasz jellemzője a könyvvizsgálati szempontból a növekedés és a fejlődés egyensúlyának vizsgálatával kapcsolatos bemutatások – mind mérleget, mind az eredménykimutatást, és a kiegészítő mellékletet és üzleti jelentést – ennek figyelembevételével készült program alapján szükséges lefolytatni. A könyvvizsgálói, szakmai értékítélet alapján feltárt kockázatok közül kiemelt szerepet kapnak az élő és holt tőke korszerűsítésére fordított források vizsgálata, az üzleti eredmény felhasználásának és megfelelő nagyságú likvid tartalékok képzésével kapcsolatos munkák.

A vállalkozás könyvvizsgálati kockázata mértékének meghatározásául szolgáló **alap az EBITDA lehet**, amely a tevékenység kockázataival összefüggő könyvvizsgálati döntéseket legjobban megalapozza.

Az utolsó etap a fejlődésben a társaságoknál a **stabilitás szakasza**. A társasági fő célként a stabilitás megőrzését szolgáló magatartás alapjául szolgáló vezetői döntések határozhatók meg. Ez vállalkozások fejlődésének megállapodott kora. A mindennapi kihívásoknak megfelelő

magatartás kialakításával működik a társaság. A vállalkozás a megszokott, vállalkozási tradíciókon, hagyományokok alapulóan működik. A döntéshozatal mechanizmusai kialakult rend szerint történik, a tevékenység gazdasági folyamatainak dokumentáltsága szabályozott rendben folyik, az egyes folyamatok szabályozottak és minden érintett által ismertek. A könyvvizsgálat során ebben a szakaszban az előbbi folyamatok áttekintésére vonatkozó program összeállítása és megvalósítása kerül a fókuszba. A vállalkozás megalapozott számviteli dokumentációval, és ehhez igazodó nyilvántartással rendelkezik. A szervezetek nagyságrendje, szervezeti bonyolultsága a tevékenységhez igazodóan már egymásra épülő belső munkamegosztás a döntéshozatalt megalapozó nyilvántartások eredményorientációja jellemző. A könyvvizsgálati munka szervezése során tekintettel kell lenni erre, és az egyes részegységekhez igazodó eredmény bemutatásával kapcsolatos álláspont kialakítása is a könyvvizsgálat részét képezheti. A vállalkozás tulajdonosai, menedzsmentjének döntéseit megalapozó nyilvántartások kiépülése teremti meg a feltételeit azoknak az alapoknak, melyek hozzájárulnak a könyvvizsgálati program végrehajtásához.

A **könyvvizsgálati lényegesség** alapjául szolgáló mutató kiválasztásánál ebben a szakaszban szóba jöhető elemek a **saját tőke**, vagy a vállalkozás rendelkezésére álló saját forrásként szereplő adózott eredményből képződő **eredménytartalék** is lehet.

A lényegesség alapjául szolgáló mutató meghatározásához a könyvvizsgáló alkalmazkodása szakmai követelményként fogalmazható meg. A kockázatok mérlegelésnek kérdése nyilván szakmai kérdésként merül fel első sorban, de a meghatározás alapjául szolgáló bemutatások közül való választás során mérlegelni kell a vállalkozás fejlődési pályán való helyzetét is. Mint látható volt a vállalkozás növekedési életciklusok közötti elhelyezése hatással van arra, hogy milyen mérlegmutató kerülhet meghatározásra a lényegességi küszöbérték meghatározásakor.

Zárszó

A bevezetésben említett hiba megtalálására vonatkozó esély számításának modelljéből adódó következtetések közé tartozik az - amennyiben egy magányos könyvvizsgálóval kalkulálunk - akkor az Ő szakmai tapasztalatát is figyelembe véve határozható meg az esély a hiba megtalálására. Ez pedig nyilván attól is függ, hogy a mennyi hiba fordul elő összesen a vizsgálat tárgyát képező anyagban. A könyvvizsgálat során keresendő és feltárásra váró hibák sajátosságai közé tartozik **egyrészt**, hogy a hibák és hibahatások összeségének mérőszámául szolgáló mérték jól meghatározható és mérhető. Minden hiba felderítésének esélye - egy hibakeresőt figyelembe véve - a elég alacsonyra tehető, még akkor is, ha a könyvvizsgálatra rendelkezésre álló idő nem korlátozott. De tudjuk, hogy ez nem így van, mert a könyvvizsgálat során alkalmazkodnunk kell egyéb szempontok mellett a racionális időgazdálkodás követelményéhez. A lényegességi küszöbérték, valamint a jelentős hiba és hibahatások összefüggései rámutatnak a könyvvizsgálat e területen is érvényesülő korlátjaira, a hiba feltárásának mérlegelésében érvényesülő feltárási kockázatokra.

Másrészt azzal is számolni kell, hogy az egyes mérlegsorokhoz megállapított küszöbértékek alacsonyabbak, mint a teljes beszámolóra megállapított lényegességi küszöbérték, de ezen

részek összesége meg kell egyezzen beszámoló egészére megállapított értékkel. Ezért megnőhet a jelentősége az egyes alacsonyabb súlyarányt képező lényegességi részértékeknek, abban az esetben, ha az olvasó, és az információkat felhasználó által azokból levont következtetés jelentősen befolyásolhatja a meghozandó döntést. Ezek nem azért jelentősek, mert meghaladják a beszámolóra vonatkozó meghatározott küszöbértéket, hanem a döntést befolyásoló hatásuk miatt válnak jelentős tényezővé.

Harmadrészt az egyes érintett megbízásokhoz kapcsolódó, lefolytatandó könyvvizsgálati eljárásokat a társaság tevékenységéhez igazodóan szükséges meghatározni. Ennek során a könyvvizsgáló társaság, vagy az egyéni könyvvizsgáló Minőségirányítási Rendszer Szabályzatában szükséges szabályozni - más egyéb eljárások mellett -, milyen fennálló feltételek esetén vesz igénybe a könyvvizsgáló konzultációs lehetőséget más könyvvizsgálóval, amellyel más könyvvizsgálót von be a vizsgálatba, vagy alkalmaz képzett könyvvizsgáló szakasszisztentst a megbízások teljesítéséhez. A gazdasági feltételek egyre bonyolultabbá válnak, mert a gazdálkodás körülményei gyorsan változnak, a vállalkozás folytatásának elve érvényesülésének hosszú- és rövidtávú megvalósulásának mérlegelésével összefüggő információk jelentősége megnő, ezért a "magányos könyvvizsgálók" kockázatai mérlegelés tárgyát képezhetik.

A könyvvizsgálat jövőbeli helyzetének alakulását befolyásolja a hálózatosodással kapcsolatos lehetőségek és igények várható szélesebb körben történő megjelenése. Ez hozzájárulhat a hatékonyabb szolgáltatások nyújtásához azzal, hogy a helyettes könyvvizsgáló tevékenységének szélesebb körben történő terjedése elősegítheti a megbízás teljesítésnek biztonságát is. E mellett a hálózati működés lehetőséget teremt a szakmai együttműködésen alapuló sikeres módszerek alkalmazására, tapasztalatok átadásával történő fejlesztések megvalósítására is.

Dr. Biró Zoltán

C. Egyetemi docens

Pécs, 2024.július

Felhasznált irodalom:

1. 320. témaszámú Nemzetközi Könyvvizsgálati Standard a Lényegesség a könyvvizsgálat tervezésében és végrehajtásában
2. 315. témaszámú (2019-ben felülvizsgált) Nemzetközi Könyvvizsgálati Standard A lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása és felmérése
3. 200. témaszámú Nemzetközi Könyvvizsgálati Standard A független könyvvizsgáló átfogó és a könyvvizsgálatnak a nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal összhangban történő végrehajtása
4. Módszertani segédlet a kisebb gazdálkodó egységek (kevésbé összetett gazdálkodó egységek 315 R standard szerint) könyvvizsgálatához Átdolgozott 2. kiadás 2024 MKVK
5. Szalai Edit: A könyvvizsgálati lényegesség szerepe, jelentősége és alkalmazási módszerei SZAK-ma 2017. április
6. Tolnai Krisztián: Könyvvizsgálati lényegesség a közérdeklődésre számot tartó gazdálkodók tekintetében SZAK-ma 2022.szeptember
7. John D Barrow: 100 alapvető dolog, amiről nem tudtuk, hogy nem tudjuk Akkord Kiadó Kft 2013
8. Ichak Adizez: Vállalatok életciklusai - Növekedés és tartós siker a szervezet minden életszakaszában HVG Könyvek 2023
9. Salamonné Huszty Anna: Magyarországi kis – és középvállalkozások életútjának modellezése
10. Horváth András: Mikro-, kis – és középvállalkozások növekedési életpálya-menedzsment vizsgálata
11. 3400. Témaszámú bizonyosságot nyújtó szolgáltatásokra szóló megbízásokra vonatkozó nemzetközi standard Jövőre vonatkozó pénzügyi információk vizsgálata
12. Dr. Hegedűs Mihály-Dr. Országh Adrienn- Sándorné Dr. Kriszt Éva: Mintavétel a Könyvvizsgálatban I. rész SZAK-ma 2021. Július-Augusztus
13. Dr. Hegedűs Mihály-Dr. Országh Adrienn- Sándorné Dr. Kriszt Éva : Mintavétel a könyvvizsgálatban II. rész Szak-ma 2022. Március
14. Dr. Hegedűs Mihály : A számviteli szolgáltatók felelőssége ECONOMICA 2014/1